

Skoleforhold i de danske og norske Købstæder i Midten af det 18. Aarhundrede.

Ved fhv. Skoledirektør Joakim Larsen.

I nærværende Tidsskrift 4. II 444 ff. gengav jeg in extenso Chr. Cramers Forslag 1755 (1754) til en Forbedring af Købstædernes Skolevæsen, over hvilket Kancelliet d. 20. Sept. 1755 udbad sig Erklæring fra alle Stiftsøvrigheder i Danmark og Norge for derefter gennem Generalkirkeinspektionskollegiet at fremkomme med en Forestilling til Kongen, Disse Erklæringer, som for to Aar siden ikke fandtes i Rigsarkivet, er nu komne til Stede, (afgivne 1755 og 56) og skønt de fleste af dem udtaler sig i negativ Retning, fortjener dog en Del af dem at kendes til Belysning af hin Tids tarvelige Skoleforhold.

Næsten alle Stiftsøvrigheder fandt det rigtigt at have særlige Forskoler for Begyndere, men i de allerfleste Byer manglede der Lærerkrafter og Pengemidler til en Skole-reform. Nogle vilde af den Grund slet ikke have noget at gøre med Cramers Projekt, andre sluttede sig dog til dets Hovedtræk, men kritiserede det paa visse Punkter.

I Spidsen for dem, der afviste Sagen, gik selve *Aarhus* Stiftsøvrighed (Biskop Hygom og Stiftamtmand Levetzau) der bl. a. udtaler: . . . »Da den fornemmeste Aarsag til

Kiøbsted Skoelernes Afgang er den store Mangel, som haves paa dygtige Skoleholdere, og rejser sig til Deels af Mangel paa tilstrækkelig Løn, hvormed saadanne skulle salareres og til deslige Skole-Tienester opmuntres. Saa var det at ønske, at samme kunde sættes paa en anden og bedre Foed, som vilde geraade Fæderne-Landet til stoer Nytte; men saa stoer som Nytten vilde blive, saa store og langt større Vanskeligheder vilde det føre med sig at faae saadanne beqvemme Personer til Skoleholdere, som foruden Regne- og Skrive-Konsten tillige forstod Mathematiquen. Thi iblandt Studenterne, som Supplicanten dertil foreslaaer, findes icke mange, som skriver en god Haand, faae, som forstaa Regne-Konsten, og mindre, som har lagt sig efter Mathematiquen. Saa at det vilde have sin Vanskelighed at faae saadanne Studentere udsøgt, som grundig kunde underviise andre i disse 3de Videnskaber, og naar man end traf dem, vilde de neppe beqvemme sig til et Skoleholderie, siden de gemeenlig tragter efter noget høiyere og ere aldrig forlegne for convenable Conditioner. Men endskiønt denne Vanskelighed endog var at overvinde, vilde der strax møde en anden, nemlig hvor det skulde komme fra, som behøvedes til saadanne Skoleholderes Underholdning. Thi af den sædvanlige Skoleløn, hvorover daglig klages, kunde de icke leve, især naar de efter Supplicantens Forslag paa egen Bekostning skulle holde Undermestere, og at bebyrde Borgerskabet med nye Paalægg, vilde blive over deres Evne, da Kiøbstæderne Dag fra Dag saaledes aftager, at de ordinaire Skatter hos en stor Deel af Borgerne ved Execution aarlig maae inddrives.

Vel siunes Supplicanten, hvis Søn er Student og kyndig i fornævnte 3de Videnskaber samt Skoleholder her i Aarhus, udi berørte hans Betæncknings 3rte Section at have udfundet et Middel til saadane studerede Skoleholderes Underholdning, ved at foreslaae dem til Klocker Tienesterne i Kiøbstæderne; men naar mand undtager Stifternes Hoved-

Stæder, ere Klokker Tienesterne i de øvrige Kiøbstæder her i Jylland næsten overalt saa ringe, at ey meere end nødtørftig Leve Brød derved kand have, og følgelig langt fra icke tilstræckelige til at opmuntre habile Studentere til at paatage sig et besværligt Skoele Aag, som formodentlig neppe vilde indbringe det, Undermesterne skulde have til aarlig Køst og Løn, fornemmelig naar dertil efter Supplicantens Forslag skulde antages Studentere:

I *Ribe, Viborg, Trondhjem* og *Bergen* fandt man den foreslaaede Ordning uigennemførlig, i *Christiania* var Biskop Dorph af samme Anskuelse, men Stiftamtmand Benzon fandt Forslaget tiltalende: »At en saadan Indretning joe vilde medføre siin stoere Nytte, kand icke imodsiges. Ligesom og at samme vilde i Særdeleshed blive fordeelagtig for Norge, hvor der ikkun findes ganske faae, som applicere sig paa de mechaniske Viidenskaber, og hvor deslige Folk dog ved Berg-Verkerne og efter Landets andre Omstændigheder høiligen kunde behøves. Da som der til saadan Indretning og dessen Execution ikke findes nogen Fond, efterdi de danske Skoleholdere udi Kiøbstæderne maae underholde sig selv af den ringe Skole-Løn, som Forældrene kan give for deres Børns Underviisning. — Men at der ikke heller viides at gjøre Forslag paa noget, hvormed de udfordrende Omkostninger uden at gravere Deres Maj^{ts} Cassa eller Publicum kunde bestrides, — saa skulde jeg blive af de allerunderdanigste Tanker, at Supplicantens Project ikke paa flere Stæder kand blive practicable, end udi de Kiøbstæder, hvor Klokernes Indkomster kan taale det, samt at det paa efterfølgende Maade kunde vorde iværksadt, nemlig:

¹⁾ At der udi de til saadanne Skoler denominerede Kiøbstæder ikke maatte efterdags blive nogen anden beskikket til Klokker end de, der ei alleene vare vel drevne udi Skrive- og Regne-Konsten, mens endog efter foregaaende Examen,

befandtes saa vel grundet udi Navigationen og Geometrien, at de derudi kunde docere.

²⁾ Skulde Skoelen holdes udi Klokkerens Huus, og paa det at Informationen ved hans andre Forretninger ei skulde vorde interrumperet, maatte han blive forbunden til at holde een | i det mindste udi Skriven og Regningen :| beqvem Persohn« Men maa dog erkende: »Naar Christianiæ Kierkes Klokerie undtages, har Klokerne udi de øvrige Kiøbstæder i Aggershuus Stift et saa ringe Leve-Brød, at ingen, som besad de ovenmeldte requirerte Viidenskaber, vilde formoedentlig imodtage deslige Stationer. Thi bliver i allerdybeste Underdanighed indstillet, om allernaadigst maatte vorde befaleet, at der ved forefaldende Vacance af Christianiæ Klokke Tjeneste, ikke nogen anden dertil maatte blive beskikket end den, som tillige fandtes beqvem til at docere i Navigationen og Geometrien, mens dog allerhelst udi den sidstbenævnte Videnskab, efterdi Landet trænger meest til at faae kyndige Folk i Mathematiquen.«

Stiftøvrigheden i *Christianssand*, der havde indhentet Betænkninger fra Stiftets Kiøbstæder, skrev saaledes: »Vi maae i Almindelighed tilstaae, at dette Mon^r Cramers Project er saa grundig og tilstrækkelig forfattet, at intet derimod er at indvende; særlig maae vi billige, hvad Han i 2 og 3^{die} Section anfører, at det er aldeles tienlig. Læse Skoler bliver separerede fra Skrive- og Regne-Skoler; thi som de smaae Børn, der lærer at læse, læser gemeenlig høyt, forhindres og forvirres derved de andre Skole-Børn, der lærer at skrive og regne. Ligesom og naar Lærerne skal være occuperede med at lære fra sig baade at læse saa og at skrive og regne, saa bliver for megen Tid for dem spildt. Derimod kunde fattige Mænd og Enker fortjene deres Brød ved de smaae Børns Information i at lære dem reent og distinct at læse i Bog, men med Skrivningen maatte de ikke befatte sig, at Børnene ikke skulde vende sig til en slet Haand, de neppe eller vanske-

lig siden kunde forandre, som Erfarenhed ofte lærer. Lige-saa tilstaae vi, hvad han i den 16. Section melder, at de fleeste iblandt Studenterne findes sielden beqvemme til at være Skrive- og Regne-Skoleholdere, saasom man i de latinske Skoler ikke driver saa meget paa Skrive- og Regne-Konsten, som man maatte ønske, og vel kunde være fornøden. Endviidere maae vi approbere, hvad han in Sectione 26 et 27 anfører, at der i Kiøbstæderne som oftest findes Mangel paa beqvemme Skoleholdere, agtes dette fornøden, hvor en stor Skole skulde være kommen i Stand, at Medhielpere eller Under-Mestere især blive informerede, paa det saadanne med Tiiden selv kunde forestaae en Skole, saa at saadan en Skole kunde blive et Seminarium til andre Skolars Nytte. Endhvidere maa tilstaaes, hvad Han in Sectione 29, 30 et 31 forestiller, kunde være godt og tienligt, naar Deres Kongelige Majestet samme allernaadigst ville anordre og befale. Ligesom og i nogle af dette Stiftets Kiøbstæder saasom Arendal og Riisør allerede introduceret er. Endnu maae vi give Ham Rætt i sin under Sect. 43, 44 og 45 gjorde Proposition, at det vel kunde være fornøden i Kiøbstæderne fandtes nogen, der kunde i Mathematiquens særlig saa hvidt Navigationen angik, at Folk, der vilde employere deres Børn ved Navigationen nærmere og mindre bekostelig, end om de skulde forsende dem til Holland eller Engeland kunde faae dem derudi underviiste. Endelig er vel observeret, at dem, der ere Skoleholdere i de fattiges Skoler, bør ingen Privatister have af riige Folkes Børn for ugentlig Løn, da derved de fattige Børn formodentlig blev forsømte; samme er ved den fattige Skole her i Christiansand bleven observeret og anordnet. Det øvrige i Mon^{re} Cramers Project agte vi ogsaa godt og grundigt, at det ikke synes at behøve Forbædring, saa vi sluttelig maa tilstaae, det var ønskeligt, om allevegne i Kiøbstæderne kunde skee Indretning efter Projectet, men Leilighed og Vilkaar til saadanne Skoleholderes skikkelige Be-

lønning og Subsistence vil vel ikke allevegne gives. I de faae og smaae Kiøbstæder her i Stiftet findes, ville saadanne Skoleholdere, naar de intet vist Tillæg havde, af det, der ugentlig for Børnenes Information kunde erholdes, neppe nyde deres nødtørftige Underholdning. Ellers maae vi ved denne Lejlighed ydmygst og underdanigst referere, at vore Formænd i Embedet have allerede saaledes anordnet det i Henseende til Kiøbstæderne her i Stiftet, at paa de fleste Steder ere Klokkerne tillige Skoleholdere, der lærer Byernes Ungdom at læse, skrive og regne, samt at hvor Ungdommen i en By findes overflødig, der er det tillige saaledes andordnet, at Klokkeren, der er Skolens Forstander, af sine Indkomster lønner en Medhielper.»

Endnu nærmere ved Cramers Standpunkt stiller *Fyns* Stiftøvrighed (Biskop Ramus og Stiftamtmand Rantzau) sig, naar det hedder i dens Betænkning: »Det kan ikke nægtes, at jo en Lærer, der skal informere de smaa Børn i at kiende Bogstaver og læse i Bøger, hindres fra at informere de mere forfremmede, med tilbørlig Fliid og Agtsomhed; derfor var det vel gavnligt, at saadanne smaa Børn ikke blev sadt i Byens publique Skole, førend de reedelig kand læse i Bøger og har lært Luthers liden Catechismum, hvortil de vel kand oplæres af en eller flere fattige og skikkelige Enker, som og skeer paa de fleeste Stæder, hvor Indbyggerne, saa mange som nogenledes kand formaae at betale en liden ugentlig Skoele Løn, lader deres smaae Børn undervise af skikkelige Enker; men herhos er at agte, at den største Deel af Indbyggerne er fattige og uformuende, og en fattig Enke kan ikke forbindes uden Belønning at læse for de fattige Børn, hvorfor og Chordegne som Danske Christendoms Skoleholdere ere forbundne til at informere alle fattige Børn uden videre Belønning end den, dem af de reducerede Latine Skoelers Indkomster er tillagt, saa de ingenlunde kand frietages for de fattige Børns Underviisning fra første Begyn-

delse, men herudi synes de at kunde soulageres, naar der skeede Separation mellem Børnene og de bleve classeviis adskilt, og der bleve 2de Lærere i hver Skoele, som og synes at være ganske nødvendigt og nyttigt, hvortil et saa rummeligt Huus skulde anskaffes, at Byens hele Ungdom derudi kunde rummes. Dette synes at have sin Vanskelighed; thi at opbygge og vedligeholde nye Skolehuse er ikke i de smaae Kiøbstæders Formue, men da de reducerede Latine Skolers Bygninger ere allene skænkede til de Danske Skoeler med den Condition, at de skal vedligeholdes af Kirkerne, da efterdi de ikke ere rummelige nok til Byens hele Ungdom, kunde der efter Kirkernes Tilstand og Formue bygges nogle Fag dertil, hvorved de da kunde blive rummelige nok til en dansk Skoele. Hvad det angaar, om Klokker-Tienestens Combination med Chordegns og den danske Skoleholders Tieneste, imod at Skoleholderne da antager en duelig og skikkelig Persohn, som paa hans egen Bekostning kand assistere ham i hans Embede, er en Sag, som lettelig kand lade sig giøre og da det allerede er skeed i de fleste Kiøbstæder her i Stiftet, kan det og skee ved forefaldende Vacancer i de øvrige Kiøbstæder, og imidlertid kunde de nuværende Klokkere forbindes til at assistere Skoleholderne i at læse for de smaae Børn uden Belønning

Det fyldigste Indlæg kom fra *Sjællands* Stiftsøvrighed (Biskop Hersleb og Stiftsamtmænd Scheel) og her mærkes tydelig Herslebs Interesse for Skolesagen og hans Forstaaelse af de Forhold i de forskellige Byer, der betingede deres Gennemførelse.

»Dette Forslag om det danske Skolevæsens bedre Indretning i Kiøbstæderne synes iblandt og fremfor mange andre aabenbar egennyttige og skadelige Projecter visselig at fortjene ald Attention og burde reflecteres paa. Dog findes derudi en Deel, som nock bliver *pia desideria*.

En almindelige Forordning for heele Riget eller alle Kiøb-

stæder i et Stift, synes ey at være tienlig eller en General-Anstalt paa en gang practicable. De efter ethvert Stæds Leilighed fornødne Exceptioner vilde absorbere Regelen. I Præstøe, Storehedinge, Nykiøbing kunde ikke det sættes i Værck, som kand gielde i Helsingøer, Callundborg, Slagelse p. p. Alt, hvad der i Almindelighed kunde foranstaltes, var at Stift Amtmanden og Biskoppen blev instrueret og fik Ordre nøye at paasee og stræbe efter, at Forbedringen ved Tid og Leilighed efter ethvert Stæds Beskaffenhed blev introduceret og Kongl. Approbation til desto meere Stadfæstelse og Eftertryk indhentet, samt at der fandtes Forraad paa Personer, hvoraf i forekommende Tilfælde kunde tages dueelige Subjecta til Skoleholdere. Om dertil iblandt andet kunde gives Anledning ved en Professor Matheseos (fra) Academiet eller i andre Maader beroer paa nærmere Betænckning. Desuden kand jo ikke de nuværende Skoleholdere, som til Deels ere uduelige, paa een gang med Familie bortkastes. Men Forbedringen og Forandringen maatte vel skee ved forefaldende Vacance, for saa vit ikke de nuværende Omstændigheder sig dertil kand passe og derefter læmpes.

Saadanne Skolemester-Embeder burde herefter ikke være et Embede alleneste for at hielpe nogen og skaffe dem Brød, som ellers duer til intet, men hvorved eene og alleneste med yderste Flid burde sees paa de døgtigste, retsindigste og habileste Subjecta dertil choiseret, som sig dertil vilde lade bruge.

Paa studerede Personer behøvedes der vel ikke just at sees. Mestendeels haver vel ogsaa Studentere ved deres saakaldte Studeringer og Læsning og over deres Latin forsømt de Ting, som in *vita commune* ere brugelige, saasom at skrive en god, nett Haand, at forstaae Regne-Konsten grundigt. Dog kunde vel en Student, der havde den udfordrende Døgtighed, være lige saa nær dertil, ja *ceteris paribus* præfereres en ustuderet, som ikke var bedre skikket. Men saa burde han ogsaa blive derved og aldeles ikke søge videre Befor-

dring til Præstekald. Thi Forandring duer intet ved deslige Embeder. Ikke heller lade sig bruge til at prædike.

Skulde Vallet alleneste beroe paa Magistraterne og Sognepræsterne, saa bliver der intet godt at vente. De skiotter vel ikke hellere stort derom, naar der blot alleneste skal sees paa *subjecti meriti* uden nogen anden Slags Hensigt. Forslaget dertil kunde de beholde, dog at Vallet beroede paa Stift Amtmanden og Biskoppen, som burde tentere, eller ved Professore Matheseos eller en dægtig Regne- og Skrive-Mester lade tentere de Subjecta, som dertil anmelde sig eller bliver foreslagne og efter beste Skønsomhed udvælge og præferere den, som baade i Henseende til Skrivning, grundig Indsigt i Regne-Kunsten og en convenable tilstrækkelig Kundskab *in principiis geometriæ* og andre mathem. Videnskaber samt *elementi Christianismi* med videre eller dog en kiendelig Disposition samme til Fornødenhed at kiende og vilde acquirere, samt og især i Henseende til en skikkelig og anstændig Conduite, promitterede meest.

Disse Skolers Separation fra Læse- eller ABC-Skoler synes at være gandske u-omgiængelig fornøden. Til de sidste findes nock skikkelige, aldrende Fruentimmer, Underofficerer, forarmede Borgere og andre, som ere lige saavel, ja ofte bedre skikkede til at lære smaa Børn at kiende Bogstaver, læse samt lære Catechismi Ord udenad, som de nuværende Skolemestre, og have bedre Lejlighed dertil, naar de alleneste dermed have at bestille. Herfor burde Øvrigheden paa Stædet med Sogne-Præsten sørge, og skulde det ikke blive vanskeligt deslige at finde.

Et beqvemt bestandigt Skolehuus er uomgiængelig fornøden og bør og kand anskaffes og vedligeholdes af Byens Cassa, hvor dertil ingen anden Leilighed haves. Er der nogen publique Udgift vel anvendt, saa er det denne. Publicum er alt for meget deran gelegen at faae Ungdommen moraliseret og udi de *in vita civili* umistelige og alle og enhver især,

i hvad Stand hand kommer, saa gavnlige Ting bragt saa vit som mueligt er, hvortil sigtes med disse Skoeler.

I Siælland vides ingen Kiøbstæd, hvor der skulde behøves flere end Een saadan Skole. Vilde den tydske Menighed i Helsingøer have en Tydsk Skole for sig, fik der sørges aparte for, hvorfra dog vel Magistraten samt Stift Amtmanden og Biskoppen ikke kunde excluderes, da deslige Skoler ikke har Connexion med Kirkerne, men er et borgerlig Institutum til Undersaatternes gode Education, og for saa vidt den derudi fornødne Undervisning i Religionen angaar Gejstligheden, ikke Kirke-Inspectionen, vedkommende.

Alt, hvad Projectet melder om Skolemesterens Instruction og Forhold, Undermester, Informationstimer, Bøger, Forskrifter, *Methodo docendi* etc. synes mestendeels at være fornuftig og got, men ikke derudi at tæncke paa nogen General-Instrux eller almindelig Forskrift for alle Kiøbstæder. Enhver Skolemester en egen Instrux, indrettet efter hans Capacité, Byens Tilstand, Ungdommens Mængde, Borgerskabets Formue, de p. t. værende Øvrigheds og Sogne Præsters Capacité og Beskaffenhed med 100 Ting, som er foranderlige.

Skolemesterens Information i Navigationen, Anviisning for Haandværkere *in Geometr. Mechanicis* etc. kand aldeles ikke entrere i den Plan eller reflecteres paa; endskiønt det i sig selv kunde være usigelig got og ellers dependere af hans egen Lyst, Capacité, Flid og Leilighed, saa vit Skolen ey derved blev forsømmet.

Naar det kom til nogen Particulair-Instrux eller Anordning vilde en aarlig eller qvartaliter af Sogne-Præsten og Øvrigheden som Skole-Inspecteurer anstillende Visitation og Examen, smaa Premier for den flittigste Ungdom |: ifald der kunde være Middel til :| eller en Distinction udi Sæde iblandt Ungdommen i Proportion af deres visende Flid og Progresser, med meere, som kunde befordre en noble Emulation, ventelig være af stor Nytte til Ungdommens Encouragement.

Det kunde ikke være urimelig foruden Øvrigheden og Sogne-Præsten at gjøre et Par af de fornemste Borgere, Kiøbmænd, til Med-Inspecteurer over Skolen, allerhelst Byens Oberformyndere i Anledning af Lovens 3 B. 18 Cap. 2—7 §*). Hvilcken Anordning er meget vel meent, men ventelig sielden eller aldrig kommet til Praxin. Og hvor ere vel ogsaa de at finde, som med tit behørig Nidkierhed paa-tager sig nogen Umage, hvorved intet er at fortiene?

Naar det kom til Particulier-Anordningen synes det tiellig, at Skole-Tienerne blev deelte i publique og private, og at de sidste aparte og noget bedre blev betalte af de Børn, hvis Forældre formaaede det. Derved kunde ogsaa Disciplerne, allerhelst *inferiores* i de Latinske Skoler efter Rectors eller deres Paarørendes Befindede faae Anledning at profitere af dette Institutum, naar Privatinformationen blev anordnet i de Timer og paa de Dage, da Lektionerne i de Latinske Skoler og deres Classer cessere, som i mange Henseender synes at medføre en ugemeen Nytte og for mange at være høyst fornødne. Børnene kunde saaledes sættes yngre til de latinske Skoler, og derved blev dette Institutum paa en Slags Maade sat i Connexion med de latinske Skoler og ventelig det, som Skoleforordningen af 17. April 1739, om Calli- og Ortographien samt Arithmetiquen foreskrive, faciliteret og desto vissere obtineret. Overalt kunde af deslige Skoler de Latinske Skoler vente Disciplerne bedre præpareret end de nu maa tage imod dem.

Foruden den Vanskelighed at faae gode, dygtige, flittige Skoleholdere bliver den største Knude nock i, hvorfra deres Løn skal komme, som burde være skikkelig og tilstrækkelig. I nogle af de smaa, fattige Kiøbstæder ses ingen Udveie dertil, og vil det vel der forblive næsten lige som forhen.

*) Indeholder Lovbestemmelser om Overformyndernes Tilsyn med Opdragelse og Skolegang for de Børn, der stod under deres Værgemaal.

Udi Steege, hvor Skoleholderen har 100 Rd. vist Løn, skulde Sagen nock lade sig gjøre. Udi Helsingør og Calundborg skulde det ventelig ogsaa vel finde sig; thi der er velhavende og en Deel retsindige, vel intentionerede og forstandige Indvaanere.

I Almindelighed vilde det være fornøden, at Forældrene, som ikke ere ganske uformuende, gav noget tilstrækkeligt efter Raad og Vilkaar til Skole-Penge ugentlig eller kvartaliter for deres Børn, som søger |: eller burde søge :| Skolen, da de fattige fik nyde Information fri, uden Betaling; item til Introduction, Offer, Nytaar, dog det sidste frivillig og efter eget Behag. Forældrene formodes ikke heller dertil at skulle være uvillige, naar de saae, at Børnene kunde profitere og lære noget retskaffen.

Paa de Steder, hvor der endnu ere Chor-Degne, Klokker-, Bedemands- og Graver-Embeder at disponere over, kunde alle disse sammensmeltes og Revenuerne Skoleholderen tillægges, hvilcket paa sine Stæder kunde beløbe sig til noget skikkeligt, e. gr. Vordingborg Chordegne-Embedet kunde hand selv forrette, og til de andre holde en Karl |: ikke hans Undermester eller Medhielpere i Skolen :|, saasom de andre især Bedemands- og Graver-Forretninger synes ikke at være en Kiøbstæds- Skrive- og Regne-Mester anstændig, som burde være en skikkelig, reputerlig Mand samt regnes og agtes iblandt de fornemme Borgere af Kiøbmands-Standen.

Paa de Steder, hvor der er Latinske Skoler, synes det ikke at skulle være ilde eller uforsvarlig giort, at de danske Skoleholdere af Skolen med Kongelig Tilladelse blev tillagt 2 á 4 Disciplers Kost-Penge, allerheldst der, hvor der desuden er rigelig til fattige, trængende og derfor meriterede Discipler, og det ikke er af uforanderlige Stiftelser, som expres henlægger det til Studerende, i. e. dem, der lærer Latin |: thi Foundationerne skal holdes hellige :|. Den i Skolerne

studerende Ungdom kunde profitere med af de danske Skoler, og Lærerne fick bedre præparerede Subjecta til Skolerne. Idet mindste tænckes, at Landet og Publicum skulde være ulige bedre tient med at give Ungdommen i Almindelighed, rige og fattige af begge Kion, Leilighed noget retskaffent at lære i de Ting, som ikke hindrer, men nødvendig og vist beforder deres Fremgang, Lykke og Forehavende, til hvad Stand og udi hvad Profession, geistlig eller verdslig, de med Tiden vil og kand applicere sig, end at invitere fattige Folcks Børn og give dem Leilighed deres bedste Ungdoms Aar at anvende paa det, som de siden ikke kan bruge eller være nogen til Tieneste med. Thi det er altfor øyensynligt, at Landet er oversvømmet med overflødige Studerende, hvoraf en Deel endnu maa agte sig lykkelige, naar de kand blive latinske Borgere, Forpagtere etc. Der troes, at naar udi Academiets Registre eller Matricul blev efterseet, hvad Antal der aarlig deponerer og attesterer, skal deres Mængde være langt større, end at de alle eller den største Deel deraf kand vente sig Befordring til Præste- og Skole-Embeder i begge Riger eller andre Bestillinger, hvortil deres Studeringer eller Latin kand nytte dem. Hvorudover den eene er den anden til Hinder og Landet til Last, da de ikke har lært det, de kand forhverve Brødet og tiene nogen med.«

I Modsætning til alle de andre Erklæringer finder Stiftøvrigheden i *Aalborg* (Biskop B. Brorson og Stiftamtmand Holck), at Tilstanden i denne By i det hele er fortræffelig, sætter ingen Pris paa fast Løn og bestemte Skoledistrikter, men holder paa fuldstændig Skolefrihed:

»Vi finde, Gud skee Lof! ingen Ruin for Kiøbstæd-Skolehold her i Byen, thi her ere

I St^e Budolphi Sogn

2de Ordinaire Danske Skoeler,

1 Indrættet Skoele for de Fattige og

1 Navigations Skoele.

Og i Vor Frue Sogn findes

i Ordinaire Dansk Skoele og

i Tydsk Skoele.

Disse Sex Skoeler ere til Velsignelse for Byen; thi i enhver Skoele findes exemplariske, vindskebelige og opbyggelige Skoelemestere, ved hvis Flid og Underviisning Børnene gjøre saa god Forfremmelse, at Deris Kongelig Maj^t Øyemærke til de Unges Opdragelse ved Guds Bistand naaes hos somme meere, hos andre noget mindre, efter Ungdommens Capacité og Nemme.

Skoleholderne ere

Peder Bruun	}	I St ^e Budolphi Sogn.
Jens Andersøn		
Thomas Thorup		
Lars Thoersøn		

[Navigations Skoelemester].

Jens Munch	}	I Vor Frue Sogn.
Jacob Sauerbier		

[Tydsk Skoelemester].

Foruden dem er der adskillige Læse-Koner og Mæstere, som lære med god Lykke de smaae de første Elementer, iblant dem ere

Jens Andersøn Skoeleholders Daatter,
Line Pedersdatter, en Snedker Kone,
Oluf Norscher, en fattig Skræder i Skoele Gaden,
Margrethe Jensdatter, en Skoemager Enke,
Else Maria Wævers.

Hvorfor de rætte Skoelemestere ikke hindres fra deris Underviisning med de større Børn. Ei heller haver nogen Aarsag til at skikke deris Børn paa Landet for at underviises.

I St^e Budolphi Sogn findes en god publique Bygning, baade til Skoele og til Værelse for Skoelemesteren.

Derneft Skoele for fattige Børn og deri Værelse for Skoelemesteren.

Endelig en Navigations Skoele i samme Hus. —

I Vor Frue Sogn er der et Skoele Huus og deri Værelse for Skoelemesteren.

Men da her feiler 2de Skolehuuse, et i St^e Budolphi Sogn og et i Vor Frue Sogn, hvor Skoelemesterne self leie Huus for sig og Skoele Børn, saa gjøre vi allerunderdanigst Forslag, om det allernaadigst maatte behage Deris Kongelig Maj^t at befale, at de, som efterdags beskikkes til Klokkere til St^e Budolphi og til Vor Frue Kirke, skal tillige være Danske Skoleholdere hver i sit Sogn, saaledes at hver af dem skal staae Skoelen for i sit Huus med en Undermester, som de self skal lønne, imod at formuende Forældre betale Skoele Løn til Klokkeren for deris Børn, men at de Fattige, som dem af Sogne Præsten anviises nyde Underviisning uden Betaling.

De, som have Lyst til at lære Geometrien, kand underviises af Navigations Skolemesteren. —

Den Methode efter Supplicantens Betænkning til Øvelse for Børn i Læsen, Regnen og Skriven holde vi for nyttig. —

Men hvad Supplicanten skriver om Skole-Lønnens Forbedring ved nye Paalæg, om der skulle ikkun være een Hoved Skoele i et Sogn, om at samme skulle have Magt og Titul over andre, finde vi her uforuden; thi vi ere ikke overbeviiste om, at en Skoelemester derfor bliver dueligere, flittigere og bedre til hands Embede, fordi hand faaer en staaendes Løn, fordi hand eene skulle staae alle Skoeler for, fordi han flk en høiere Titul af Rector eller deslige. Vi frygte snarere, at sligt gjør Lærerne lade, indbildske og gierige. Det er Lærerens Flid og Videnskabelighed, der skaffer Mængde af Disciple og bliver Ungdommen til Velsignelse.

Vi holde det for en Lykke for Forældre, at de maae skikke deris Børn til den Skoelemester, som er den flittigste og opbyggeligste, hvilket er og en Opmuntring for en Lærer

til Flittighed, som kunde blive efterladt, naar han vidste, at Børnene skulde i hands Skole, hvordan han endog var for nærværende eller blev for tilkommende Tiid.

Det ses ikke, at der blev afgivet nogen Indstilling af Generalkirkeinspektionskollegiet. Sagen løb ud i Sandet; den er kommen for tidlig frem.
